

A hit tartalmának továbbadása

XVI. Benedek pápa a *Porta fidei* („A hit kapuja”) kezdetű apostoli levelével (2011) hirdette meg a Hit Évét. A Szentatya így fogalmaz a dokumentum kezdetén: „A »hit kapuja« (vö.: ApCsel 14,27), amely bevezet minket az Istennel való életközösségbe, és lehetővé teszi a belépést az Egyházba, mindig nyitva áll előttünk” (PF 1). De mik is jellemzik valójában hitünket? Milyen tartalma van hitünknek, melyet nemcsak megismernünk kell, de – Krisztus parancsa szerint – tovább is adnunk testvéreinknek? Milyen gyakorlati irányelveket fogalmazhatunk meg a hittartalom továbbadását illetően? Erre keresünk választ ebben a rövid értekezésben.

1. Néhány szó a hitről

„A hit szilárd bizalom abban, amit remélünk, meggyőződés arról, amit nem látunk” – olvassuk a Zsidókhoz írt levélben (11,1). Ez a kijelentés azonban felveti bennünk a kérdést: Hogyan lehetünk meggyőződve olyan dologról, amit nem látunk? Hogyan bízhatunk abban, amit remélünk? Mindkét cselekvés értelmetlenségbe fullad, ha a meggyőződésnek, reménynek nincs alapja, tárgya. Különben üres lesz a reménykedés, „tárgytalan” a meggyőződés. Hitünk tartalmát a hitletétemény (*depositum fidei*) alkotja. „A hitletéteményt, amit a Szentagyomány és a Szentírás tartalmaz, az apostolok az egész Egyházra bíztak” (KEK 84). Ehhez járul még a Magisztérium mindazon tanítása, amit az Egyház Krisztustól kapott tekintélyével élve olyan igazságokként tanít, melyek az isteni Kinyilatkoztatással szükségszerűen összefüggő igazságok (vö.: KEK 88). Ami tehát hitünk szilárd vázát alkotja, az a hittartalom.

Szent Péter apostol írja első levelében: „Legyetek mindig készen rá, hogy mindenkinek megfeleljetek, aki csak kérdezi, mi az alapja a reményeteknek” (3,15). Tegyük hozzá: arra a kérdésre is meg kell felelnünk, hogy mi az alapja a hitünknek. Csak akkor beszélhetünk igazán keresztény értelemben vett hitről és reményről, ha azoknak a Kinyilatkoztatásban gyökeredző alapja van. Reménységünk az üdvösség, melyet Krisztus hozott el számunkra, és ezt hitünk által fogadjuk be. Az isteni erények szoros összefüggésben állnak egymással. Szent Pál megfogalmazása szerint:

Mivel tehát a *hit* révén megigazultunk, békében élünk az Istennel, Urunk, Jézus Krisztus által. Átala jutottunk hozzá a *hitben* a kegyelemhez, amelyben élünk, és dicsekszünk a *reménységgel*, hogy az isteni dicsőség részesei lehetünk... A *remény* pedig nem csal meg, mert a nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt szívünkbe az Isten *szeretete* (Róm 5,1-2.5).

A hit mint emberi cselekedet

Hitünk *actus humanus*, vagyis emberi cselekedet, mellyel Istentől kinyilatkoztatott igazságokban hiszünk, azokat értelmünkkel elfogadjuk, és szabadon ragaszkodunk hozzájuk. Aquinói Szent Tamás megfogalmazása szerint: „A hit az isteni igazsággal egyetértő értelem aktusa a kegyelem által Istentől indított akarat parancsára”¹. A hit alanya maga az ember, hiszen szabad döntésünkön, akaratunkon, értelmünkön múlik, hogy befogadjuk-e a Kinyilatkoztatás igazságait, sőt szívünk is szükséges hozzá. A Szentatya mondja: „a hit tartalmának ismerete nem elegendő, ha a szívet – a személy hiteles szentélyét – nem nyitja meg a kegyelem, amely szemet ad arra, hogy mélyre lásson és megértse, miről szól valójában Isten hirdetett szava” (PF 10).

Abban hiszünk, abban bízunk, amit az önmagát kinyilatkoztató Isten mond és ígér. A hit tehát emberi aktus, mely az ember válasza erre a szeretetből fakadó isteni önkinyilvánításra. A hit engedelmsége (*obbedientia*) születik meg a hívő emberben, mellyel oda-hallgat (*ob-audire*) Istenre, aki maga az Igazság, és aki Igéje (*Logos*) által nemcsak teremt és újjá-teremt, hanem tanít is bennünket az ő igazságaira (vö.: KEK 144, 154-155).

A hit kegyelem

Amikor Péter megvallotta, hogy Jézus a Messiás, az Üdvözítő ezt mondta neki: „Boldog vagy, Simon, Jónás fia, mert nem a test és a vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám” (Mt 16,17).

A hit tehát nem csupán emberi cselekvés gyümölcse, hanem Isten kegyelmi ajándéka is. Megvallásához szükséges a Szentlélek indítása (vö.: KEK 153).

Hit és értelem

¹ STh II-II, 2, 9c

Sokan úgy gondolják, hogy a hit és az értelem egymással ellentétben állnak, vagy egymás riválisai az igazság megismerésében. A hit keresi a megértést, ezért az ember értelmével is kutatja azt, akiben hisz és akit még jobban meg akar ismerni (vö.: KEK 156.158). A hit és az értelem viszonyáról mondja Boldog II. János Pál pápa a *Fides et ratio* kezdetű enciklika elején: „A hit és az ész két szárny, melyekkel az emberi szellem fölemelkedik az igazság szemlélésére. Maga Isten oltotta az emberek elméjébe a törekvést, hogy meg akarják ismerni az igazságot és önmagukat, és Istent megismerve és szeretve eljuthassanak önmaguk teljes igazságához” (FR 1).

A hit az örök élet kezdete és szükséges az üdvösséghez

Ugyanakkor „hinni Jézus Krisztusban és abban, aki őt üdvösségünkért elküldte, elengedhetetlenül szükséges ezen üdvösség eléréséhez” (vö.: KEK 161). Nem elégséges azonban egyszer elnyerni a hitet, abban állhatatosan ki is kell tartani (vö.: KEK 162) és növekedéséért tenni.

A hit az örök élet kezdete is a hívő ember számára, hiszen életének forrására, értelmére és végső céljára irányítja a zarándok Egyház figyelmét (vö.: KEK 163-165).

2. A hit tartalma

Hitünk azonban nem csupán *actus humanus*, hanem tartalma is van, melyet a hívő ember elsajátítani, és a hívő élet gyakorlatában valóra váltani hivatott. „Valójában ugyanis mély egység van a hit aktusa és a tartalom között, amelyhez beleegyezésünket adjuk” (PF 10). A hagyományos, Szent Ágoston-i kategóriákat követve megállapíthatjuk tehát, hogy hitünk nem csupán Istenre való ráhagyatkozásból és bizalomból, hitaktusból áll (*fides qua*), hanem tárgya, tartalma is van (*fides quae*), mely végső soron Istenre irányul².

A hit megvallásáról általában

Az Ösegyház tagjai kezdetektől fogva megvallották hitüket. Gondoljunk csak az „*Ikthüsz*” – akrosztikonra („Jézus Krisztus, Isten Fia, Megváltó”), vagy később a hitvallásokra, melyek rögzült szóhasználatú formulák voltak a legfőbb hitigazságok

megfogalmazására. Ezeket az Egyház jóváhagyta, és a hívők, illetve a keresztelendők számára a hit megvallására szolgáltak³. Ez is jelzi: hitünknek tartalma van, mely a történelem során fokozatosan az Egyház tagjai elé tárult és rendszereződött. Volt és van is mit megvallanunk, sőt továbbadnunk a szentháromságos egy Istennek, Üdvözítőnk és a megváltás művének ismeretéről, valamint a kegyelem, a szentségek, az Egyház, Szűz Mária, és az ember szerepéről az üdvösség művében, nem is szólva az egész teremtés eredetére és végső céljára vonatkozó hitbeli ismereteinkről.

Krisztus – az Egyház kormányzásának és megszentelésének *munus*-ai mellett – Apostolaira bízta a tanításnak, vagyis a hittartalom továbbadásának kötelezettségét is. Az apostoli jogfolytonosság révén ez a feladatuk az Apostolok utódainak, vagyis a püspököknek, valamint munkatársaiknak, a papoknak is, akik az *Ordo* által szintén részesültek Krisztus papságából.

Hitünk megvallása a Szentatya tanításában

XVI. Benedek pápa a 2012. évi Püspöki Szinódus első napján a Napközi imaóra egyik *Tertia*-himnuszáról („*Most jöjj, Szentlélek, szállj közénk...*”) tartott ragyogó elmélkedésében is szólt a hit megvallásáról. A második versszakban szereplő *hitvallás* szó a latinban *confessio*-ként szerepel⁴, mely megvallásra utal (ezért a gyónásra is szoktuk alkalmazni), jelen esetben pedig a hit megvallására. Később az egyházi szóhasználatban már a *professio* szerepel (ti.: *fidei*), de – mint a Szentatya is kiemelte – a *confessio* inkább hordoz magában egyfajta *martyrológiai* jelentést, tanúságtévő erőt, mellyel a hitvalló helyt tud állni a hit ellenségeivel szemben, és meg is tudja fogalmazni tanúságtételként önmaga és mindenki számára, hogy mit és miért hisz⁵.

³ Ld.: DENZINGER H. - HÜNERMANN P., *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, 1-76. A "Denzinger" egyszerre tartalmaz egyszerű és tagolt hitvallásokat, ez utóbbiak legtöbbször a Szentháromság személyeinek megvallása szerint tagozódnak.

⁴ "Száj, nyelv, érzék és erő zengjen *hitvalló* éneket" - "Os, lingua, mens, sensus, vigor confessionem personent".

⁵ Vö.: XIII. ASSEMBLEA GENERALE ORDINARIA DEL SINODO DEI VESCOVI, *Meditazione del Santo Padre Benedetto XVI nel corso della prima congregazione generale*, Aula del Sinodo, 8 ottobre 2012.

A Szentatya korábban többször is hangsúlyozta már a tartalomorientált hitoktatás („*catechesi contentutistica*”) égető szükségességét az egész világon, de különösen az új evangelizációra szoruló Európában. Semmiképpen nem új tartalomról van szó, és nem is pusztán egyes régi, kiüresedett gyakorlatok hittartalommal való megtöltéséről, hanem egyfajta megújult inkulturációról, a hit tartalmának új lendülettel és a Szentlélek világosságában megújult szívvel és értelemmel való továbbadásáról. Ahogy a pápa a *Porta fideiben* is megfogalmazza: „Nem fogadhatjuk el, hogy a só ízét veszítse, sem azt, hogy véka alá rejtjük az igazságot (vö.: Mt 5,13-16)”.

3. Gyakorlati irányelvek

A Hittani Kongregáció még William Levada bíboros vezetésével 2012. január 6-án megfogalmazott egy, a Hit Évéhez adott, javaslatokat és lelkipásztori útmutatást tartalmazó dokumentumot. Részben ebből, részben pedig a már többször idézett *Porta fidei*-ből merítve fogalmazzunk most meg néhány gyakorlati irányelvet a teljesség igénye nélkül.

Elmélkedés a hitvallásról, hitünk alapigazságairól

„Nem véletlen, hogy az első századokban a korai keresztényeknek meg kellett tanulniuk a hitvallást. Mindennapi imádságuk volt, hogy meg ne feledkezzenek a keresztségben kapott köteletségükről” – írja a Szentatya (PF 9). Ennek nyomán szorgalmazzuk mi is, hogy a Hitvallás kapjon nagyobb szerepet életünkben. Ne csupán egy vasárnaponként „elhadart” miserészlet legyen, hanem valódi imádság, melyben *lex orandi* és *lex credendi* szoros egységet alkot. Tartsunk elmélkedéseket, katekézist a benne foglalt hitigazságokról! Kezdjük azzal, hogy először mi magunk elmélkedünk róluk. Sőt, nem szégyen elővenni a régi teológiai tankönyveket, jegyzeteket sem, és néha feleleveníteni egy-egy témát, vagy akár még elmélkedni egy-egy igazságról, átímádkozott valósággá téve a teológiát.

A Katolikus Egyház Katekizmusának előtérbe helyezése

Boldog II. János Pál pápa a *Fidei Depositum* kezdetű apostoli rendelkezéssel, vagyis a legmagasabb szintű tanítóhivatali megnyilvánulás által tette közzé 1992-ben a Katolikus Egyház

Katekizmusát az egész Anyaszentegyház számára. Így fogalmazott: „A hitletétemény őrzését az Úr adta Egyháza feladatául, s az Egyház e feladatot minden időben teljesíti”. Ilyen jeles „feladatteljesítés” volt a Katekizmusnak ez a II. Vatikáni Zsinat utáni kiadása is. Fel kell ismernünk: igenis állnak rendelkezésünkre hathatós, alkalmas és elérhető eszközök, hogy hitünk igazságait minél mélyebben megértsük és hiteles módon továbbadjuk. Enélkül elképzelhetetlen Európa és benne Hazánk újraevangelizálása! Külön figyelmet érdemel, és a híveknek különösen is ajánlanunk kell, hogy szerezzék be és olvassák minél gyakrabban a Komentáriót, mely a KEK rövidebb, lényegretörő összefoglalását adja. Nagyon alkalmas eszköz arra, hogy hitünk igazságait egyszerű és világos fogalmakkal megtanuljunk és megtanítsuk. Megdöbbentő néha hallani 50-60-éves, de akár még idősebb emberektől is, hogy milyen pontosan tudják még mindig a gyermekkorukban megtanult hitbeli definíciókat, és nem ritkán azt is, hogy azok milyen fontos támpontokat adtak számukra hitük megéléséhez és továbbadásához, különösen a nehézségek idején. Érdemes tehát a Komentáriót hitoktatásban, sőt, homíliára készülés során is használni.

Megkülönböztetett figyelem a szentségek kiszolgáltatásakor

XVI. Benedek pápa írja: „a liturgia és a szentségek nélkül a hitvallás nem lenne hatékony, mert hiányozna a kegyelem, amely fenntartja a keresztények tanúságtételét” (PF 11). A szentségek ereje – tudjuk – *ex opere operato* hat, tehát az általuk elnyert kegyelem nem függvénye a kiszolgáltató hitének. Mégsem teljesen mindegy, hogy a szentségek kiszolgáltatója élő hitről tesz-e tanúságot, vagy csupán feladatát végző funkcionáriusnak bizonyul.

Hitünk eredményes továbbadásához hozzátartozik, hogy lehetőséget biztosítsunk a híveknek a napi áldozásra és a rendszeres szentgyónásra, a liturgia pedig legyen valóban „csúc és forrás” (*Sacrosanctum Concilium* 10) minden hívő számára. Ha az eredménytelenségek láttán erőt is vesz rajtunk a csüggedés, ne feledjük, hogy a Szentlélek elér oda, ahová mi szűkös eszköztárunk és emberi korlátaink miatt képtelenek vagyunk. Krisztus keresztáldozata nem valami archiválendő, muzeális valóság, hanem annak kegyelmi hatása ma is kiárad az Egyház valamennyi tagjára, valahányszor a szentmiseáldozatot bemutatjuk, valamint hogy az Egyházban ma is

ugyanaz a kegyelem működik, mellyel a Szentlélek az apostolokat „az emeleti teremben” eltöltötte (vö.: ApCsel 2). Ennek kapcsán írja a Szentatyja: „Az Egyház éppen Pünkösdkor mutatja meg nyilvánvalóan a hit megvallásának, és félelem nélküli, mindenkinek szóló hirdetésének nyilvános természetét. A Szentlélek ajándéka tesz képessé bennünket a misszióra és erősít meg, tesz bennünket becsületessé és bátorrá” (PF 10).

A hittartalom elsőbbsége minden módszer fölött

VI. Pál pápa mondását, mely szerint a mai kor embere szívesebben hallgat tanúkra, mint tanítókra⁶, sokan félreértelmezték. Hitünk továbbadásához valóban fontos a továbbadó személy hitelessége, az átadott tartalom befogadását segítheti az átadó személyes tanúsága, vagyis az, hogy ő maga mennyire éli meg azt, amiről beszél. De ez nem azt jelenti, hogy a hittartalom átadását illetően a tanúságtételnek meg kellene előznie a személyes készületet és a tartalom ismeretében való elmélyülést. És a továbbadásnak sem véleményekből, érzelmi elemekből kell állnia, hanem lényegileg a hit tartalmából. Vannak, akik „pasztorációs pörgés” címén elvesznek a nyüzsgésben, egy-két könyv elolvasása után eltévednek a különféle teóriák között, vagy a szociológia és a pszichológia útvesztőiben, netán máshol már kudarcot is vallott, vagy infantilis módszereket próbálnak ráerőltetni a hit továbbadásának folyamatára.

Álljon előttünk Jézus Krisztus, „a hit szerzője és beteljesítője” (Zsid 12,2), akivel az Egyház két évezredes tanítása és hívő gyakorlata révén léphetünk *communio*-ra. Új inkulturációra szükség van, de nem a módszereké és a segédeszközöké az elsőbbség, hanem a hittartalomé.

4. Az Egyház Anyja, mint hitünk oltalmazója

Hitünk tartalmának továbbadásában nem vagyunk egyedül: segítségünkre siet a Szentek Közössége, és különösen is Egyházunk Anyjának, a Boldogságos Szűz Máriának közbenjárása. A KEK így fogalmaz: „A hívő engedelmességet legtökéletesebben Szűz Mária valósította meg” (148). Benedek pápa pedig így tanít a *Porta Fidei*-ben (13): Mária hittel fogadta az Angyal szavát és odaadó

engedelmességgel hitt az üzenetnek, hogy Isten anyjává lesz (vö.: Lk 1,38). Erzsébetet látogatva magasztaló énekkel dicsőítette a Magasságbelit csodáiért, amelyeket azokban művel, akik benne bíznak (vö.: Lk 1,46-55). Szüzességét megőrizve örömmel és megindultsággal hozta világra egyetlen Fiát (vö.: Lk 2,6-7). Jegyesében, Józsefben bízva menekült Jézussal Egyiptomba, hogy mentse Heródes üldözése elől (vö.: Mt 2,13-15). Ugyanezzel a hittel követte az Urat, amikor az prédikált, s vele maradt a Golgotán is (vö.: Jn 19,25-27). Mária hittel ízlelte Jézus feltámadásának gyümölcseit, s mindent megőrizve szívében (vö. Lk 2,19.51) átadta a Tizenkettőnek, akik ott voltak vele együtt a Cönakulumban, hogy megkapják a Szentlelket (vö.. ApCsel 1,14; 2,1-4).

Legyen szabad még a Szentatyja szavaihoz egy lényeges eseményt hozzáfűznöm: a kánai menyegző csodáját, ahol Mária hittel teli lélekkel Fiára mutatva mondja a szolgáknak: „Tegyetek meg mindent, amit csak mond!” (Jn 2,5). Mint egy végrendelet, olyan súllyal hat az Istenanya felszólítása, hiszen többször már a Szentírásban nem szólal meg. Ezek az ő utolsó, definitív, számunkra is igen fontos üzenetet hordozó szavai: tegyük meg, amit Jézus mond. Sok mindent mondott, tanított, parancsolt az Isten Fia. Zárásként most egyet emelek ki: a missziós parancsot, mellyel a hit továbbadásának kötelezettségét ruházta Apostolaira. Ez álljon mindenkor előttünk, ez indítson és lelkesítsen pasztorális munkánkban: „Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket! Kereszteljétek meg őket az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok meg őket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek. S én veletek vagyok mindennap, a világ végéig.” (Mt 28,19-20).

Kovács Zoltán
(Tengernek Csillaga, XVIII/1.)

⁶ Vö.: VI. PÁL, *Beszéd a «Consilium de Laicis» tagjaihoz* (1974. október 2.) in *AAS* 66, 1974, p. 568.